

PRÁVNÍ PROSTOR

— ODBORNÝ KONGRES —

JUDr. Libor Vávra

Soudcovská unie

O trestání v Česku, sexuální delikty nevyjímaje

„O TRESTÁNÍ V ČESKU, SEXUÁLNÍ DELIKTY NEVYJÍMAJE“

JUDr. Libor VÁVRA

Kongres Právní prostor 2024, 9. 4. – 10. 4. 2024

ÚVOD

**„Ke zlu nejvíce ponouká naděje na beztrestnost.“ M. T. Cicero,
římský filosof, 106 – 43 př. n. l.**

TEORIE O ÚČELU TRESTÁNÍ

- Platón: Protágoras:

„Jestliže pak chceš uvážit, Sókrate, jaký asi význam má trestat ty, kteří se dopouštějí bezprávní, sama úvaha tě poučí, že lidé pokládají zdatnost za věc získatelnou. Neboť **nikdo, kdo se nerozumně nemstí jako zvíře, netrestá viníka myslí na to a z toho důvodu, že se provinil; ale kdo přistupuje k trestu s rozumem, nemstí se za minulé provinění - vždyť by nemohl způsobit, aby se odestalo to, co se stalo - , nýbrž trestá pro budoucnost, aby se znovu neprovinil ani sám ten, kdo je trestán, ani jiný, kdo by uviděl jeho potrestání.** A když má takovou myšlenku, myslí, že lze ke zdatnosti vychovati; trestá tedy pro odvrácení.“

PŮSOBENÍ TRESTU SMRTI

- T. G. Masaryk (Karel Čapek, Hovory s T. G. Masarykem, r. 1947):

„Těžká pro mne byla otázka trestu smrti; stálo mne mnoho nocí, když jsem měl podepisovat trest smrti, a dni, kdy jsem to učinil, mám ve svém kalendáři poznamenány černým křížkem. Sledoval jsem pozorně, má-li trest smrti vliv na zločinnost; studoval jsem statistiku zločinů a zejména vražd po celou dobu, ale **nevidím, že by trest smrti měl účinek odstrašující na lidi zločinné; zločinec ve chvíli vraždy nemyslí na trest, ale na úspěch svého zlého činu. Jistý účinek je na občany ostatní, zejména o věci myslící. Můj argument pro trest smrti není, že je odstrašující, ale že je v něm mravní expiace: vzít člověku život je bezpráví tak strašlivé, že může být usmířeno jen výkupným stejně těžkým. Dělán ovšem patřičný rozdíl mezi vraždou a zabitím a uznávám polehčující okolnosti při každém zločinu, jak to moderní kriminální psychologie vyžaduje; ale ve výjimečných případech nemohu vyvracet, že trest smrti je ve shodě s metafysickým uznáním hodnoty lidského života.** Věřím a čekám, že bude zrušen vyšší vzdělaností a mravností obyvatelstva, souhlasem nás všech.“

TEORIE O ÚČELU TRESTÁNÍ

- **ABSOLUTNÍ:**

- „punitur, quia peccatum est“ – trestá se, protože bylo spácháno zlo
- I. Kant: **trest je kategorickým imperativem**, nesmí se řídit účelem mimo něj ležícím, je pouze ideou spravedlnosti
- G. W. F. Hegel: **trest je negací práva**, tedy jediným možným způsobem, kterým je společnost schopna zajistit obnovení rovnováhy, tedy spravedlnosti, musí vyhovovat požadavkům absolutní spravedlnosti, nikoli odplaty či nápravy, a jeho cílem je spíše potrestání činu samotného, nežli pachatele

- **RELATIVNÍ:**

- „punitur, ne peccetur“ – trestá se, aby nebylo páčáno zlo, odmítán prvek odplaty
- F. von Liszt: **teorie speciální prevence**
- C. Lombroso, C. Beccaria (O zločinech a trestech)

- **SMÍŠENÉ:**

- spojení odplatné a ochranné funkce trestu

K HLEDISKŮM REPRESÍ A PREVENCE PŘI UKLÁDÁNÍ TRESTU PODLE TRESTNÍHO ZÁKONA

- **Nález Ústavního soudu ze dne 23. 4. 1998, sp. zn. IV. ÚS 463/97:**

Smyslem a účelem trestu v nejobecnějším smyslu je ochrana společnosti před kriminalitou. Žádné jiné cíle trestem sledovat nelze, což znamená, že trest nesmí být prostředkem řešení jiných společenských problémů. Účel trestu vymezený v ustanovení § 23 tr. zákoníku je koncipován jako struktura dílčích cílů a konečného cíle, jež spolu vytvářejí jeden celek. **Trest ukládaný pachateli v sobě spojuje jak moment trestní represe a prevence ve vztahu k němu samotnému (individuální represe a individuální prevence), tak i moment výchovného působení na ostatní členy společnosti (generální prevence).** Prevenci i represi je třeba chápat v každém individuálním případě vyváženě, neboť jenom potom individuální prevence působí jako prostředek prevence generální. Jde totiž o to, že generální prevence, která vychází z prevence individuální, má zajistit ochranný efekt ve vztahu k ostatním potenciálním pachatelům - platná právní úprava tak výslovně zdůrazňuje závislost generální prevence na prevenci individuální - a dále že individuální prevence je chápána jako nástroj generální prevence. Uvedený poměr individuální a generální prevence nelze obracet. Pokud by se tak stalo, byla by narušena jednotu, resp. vyváženost prevence a represe a generální prevence, opřená především o odstrašení přísnou represí, by se stala prostředkem prevence individuální. Povýšení momentu trestní represe by ve skutečnosti znamenalo exemplární trestání, které je v rozporu s ustanovením § 23 tr. zákoníku.

KE SMYSLU A ÚČELU TRESTU

- **Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 4. 2004, sp. zn. II. ÚS 243/03:**

Smyslem a účelem trestu v nejobecnějším smyslu je ochrana společnosti před kriminalitou. Účelem trestu ve smyslu ustanovení § 23 trestního zákona je skloubení cílů obecných (ochrana společnosti) a cílů individuálních, jež se promítají ve vztahu k osobě pachatele. Trest zahrnuje jak nesporný prvek represe, tak i moment výchovný, resp. preventivní. **Smyslem a účelem jak trestu samého, tak i jeho druhu a výměry, je dosáhnout vyváženosti obou cílů, byť prvek represe ve vztahu k zájmům společnosti chránit sebe samu před pachateli trestných činů je i s ohledem na společenskou nebezpečnost těchto trestných činů hlediskem zásadním.** Při stanovení druhu a výměry trestu v konkrétních případech je rozhodování obecných soudů zcela nezastupitelné a Ústavnímu soudu by příslušelo do této oblasti zasahovat pouze za situace, kdy by tato vyváženost v rozhodování byla zcela extrémním způsobem porušena.

ÚČEL TRESTU

- ochrana společnosti před páčáním trestných činů
 - zabránění v další, nebo opětovné trestné činnosti páchané pachateli (**individuální prevence**)
 - odrazení ostatních osob od páčání trestné činnosti (**generální prevence**)
 - výchova odsouzených, aby do budoucna vedli řádný život
 - výchova ostatní společnosti
- **regulativní, ochranná, preventivní a represivní funkce**

PŘIMĚŘENOST TRESTNÍCH SANKCÍ:

§ 38 tr. zákoníku:

- (1) Trestní sankce je nutno ukládat s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele.
- (2) Tam, kde postačí uložení trestní sankce pachatele méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce pro pachatele citelnější.
- (3) Při ukládání trestních sankcí se přihlédne i k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem.

K § 38 ODST. 3 TR. ZÁKONÍKU:

„S ohledem na restituční teorii je rovněž nutné, aby trestní sankce pozitivně působila ve vztahu k napravení vzniklé škody a újmy poškozenému, zprostředkovaně pak vůči společnosti jako celku. Soud by proto neměl uložit sankci, která znemožní pachateli napravit následky vzniklé poškozenému trestným činem. Není proto na místě, pokud to projednávaný případ umožňuje, aby byl pachateli uložen nepodmíněný trest, naproti jinému alternativnímu trestu, jenž neznemožní přísun peněžních prostředků pachateli umožňující mu například úhradu škody poškozenému. Rovněž tak je přínosné ukládání přiměřených omezení a povinností pachateli.“*(Bambušková Vendula, Dostál Petr, Kvapil Miroslav, Tobolková Adéla, Valtrová Michaela a Žmolíková Darina, Zákon trestní zákoník - judikatorní komentář, CODEXIS publishing, 01.09.2019 [cit.18.03.2024] Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®)*

GLOBAL PEACE INDEX

- Česká republika patří od začátku vydávání žebříčku mezi nejbezpečnější země světa. V roce 2008 jsme se nacházeli na 21. příčce, nicméně poté jsme si (kromě roku 2012) vždy meziročně polepšili o několik příček nahoru. Nejlepší výsledek pro Českou republiku znamenal rok 2017 a 6. místo.
- V posledním vydání Světového indexu míru v roce 2023 se Česká republika umístila na 12. místě a poprvé od roku 2015 vypadla z první desítky. V roce 2022 se naše země nacházela na 8. místě, o rok dříve to byla 9. pozice a v roce 2020 opět 8. místo.
- Jak na tom v roce 2023 byli naši sousedé? Německo bychom našli na 15. příčce, Slovensko a Polsko o několik míst dále, konkrétně na 26. a 29. pozici.
- Globální index míru GPI

GLOBAL PEACE INDEX

LATEST ARTICLES

MAPS & DATA

REPORTS & RESOURCES

FUTURE TRENDS

PEACE ACADEMY

PEACE PROGRAM

SUPPORT US

GLOBAL PEACE INDEX

GLOBAL TERRORISM INDEX

ECOLOGICAL THREAT REPORT

MEXICO PEACE INDEX

POSITIVE PEACE INDEX

US PEACE INDEX

UK PEACE INDEX

Region **Czechia**

All Countries

Afghanistan

Angola

Albania

United Arab Emirates

Argentina

Armenia

Australia

Austria

Azerbaijan

Burundi

Belgium

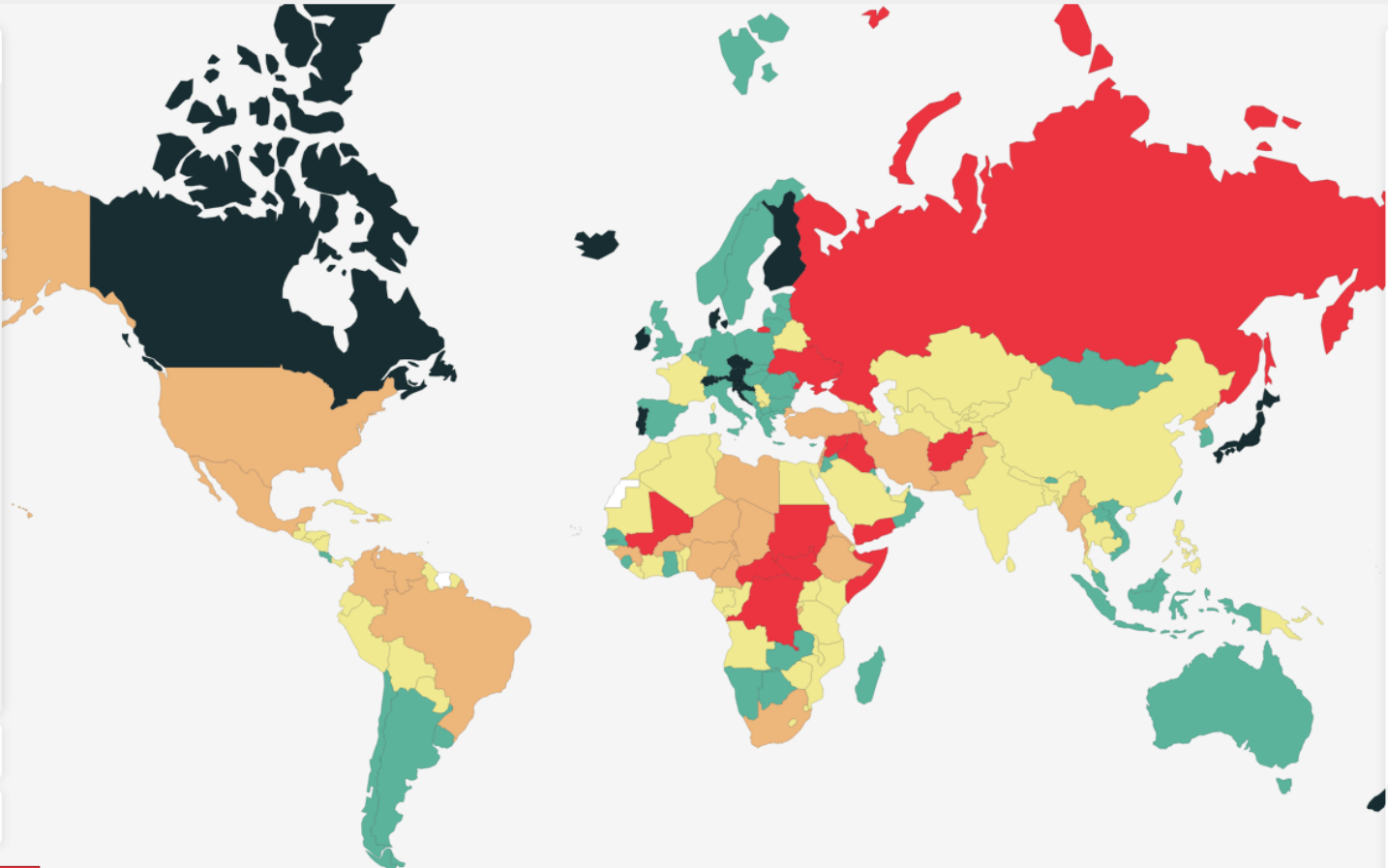
Benin

Burkina Faso

Indicator **Global Average**

Year **2023**

NO DATA MORE PEACEFUL LESS PEACEFUL

Czechia

Overall Score

1.38

Country Ranking

12 / 163

Global Average

1.379 / 5

A composite index measuring the peacefulness of countries made up of 23 quantitative and qualitative indicators each weighted on a scale of 1-5. The lower the score the more peaceful the country.

+ Perceived criminality in society 1.763 / 5

+ Security officers & police 2.877 / 5

+ Homicides 1.36 / 5

+ Jailed population 2.424 / 5

+ Access to weapons 1 / 5

+ Organised conflict (internal) 1 / 5

GLOBAL PEACE INDEX

RANK	COUNTRY	SCORE	CHANGE	RANK	COUNTRY	SCORE	CHANGE	RANK	COUNTRY	SCORE	CHANGE
1	Iceland	1.124	↔	29	Poland	1.634	↓ 6	57	Moldova	1.873	↑ 4
2	Denmark	1.31	↑ 1	30	Bulgaria	1.643	↓ 5	58	Chile	1.874	↓ 5
3	Ireland	1.312	↓ 1	31	Romania	1.649	↑ 4	59	The Gambia	1.888	↓ 8
4	New Zealand	1.313	↑ 2	32	Spain	1.649	↔	60	Greece	1.89	↓ 6
5	Austria	1.316	↓ 1	33	Taiwan	1.649	↑ 2	61	Bosnia and Herzegovina	1.892	↓ 4
6	Singapore	1.332	↑ 4	34	Italy	1.662	↓ 2	62	Jordan	1.895	↑ 6
7	Portugal	1.333	↑ 1	35	Kuwait	1.669	↑ 3	63	Zambia	1.898	↓ 4
8	Slovenia	1.334	↓ 4	36	Lithuania	1.671	↓ 2	64	Cyprus	1.904	↑ 1
9	Japan	1.336	↔	37	United Kingdom	1.693	↓ 1	65	Serbia	1.921	↓ 7
10	Switzerland	1.339	↑ 1	38	North Macedonia	1.713	↓ 1	66	Armenia	1.929	↑ 3
11	Canada	1.35	↑ 2	39	Costa Rica	1.731	↑ 2	67	France	1.939	↔
12	Czechia	1.379	↓ 5	40	Albania	1.745	↔	=68	Panama	1.942	↓ 8
13	Finland	1.399	↑ 3	41	Vietnam	1.745	↑ 4	=68	Paraguay	1.942	↑ 12
14	Croatia	1.45	↑ 1	42	Botswana	1.762	↑ 6	=70	Trinidad and Tobago	1.946	↑ 1
15	Germany	1.456	↑ 2	43	South Korea	1.763	↑ 2	=70	Kosovo	1.946	↑ 5
16	Netherlands	1.49	↑ 5	44	Mongolia	1.765	↓ 5	=70	Liberia	1.946	↑ 8
17	Bhutan	1.496	↓ 5	45	Montenegro	1.772	↑ 5	73	Cambodia	1.947	↓ 1
18	Hungary	1.508	↓ 4	46	Laos	1.779	↑ 3	74	Malawi	1.97	↓ 4
19	Malaysia	1.513	↔	47	Sierra Leone	1.792	↔	75	United Arab Emirates	1.979	↑ 3
20	Belgium	1.523	↑ 4	48	Oman	1.794	↑ 18	76	Kazakhstan	1.98	↑ 21
21	Qatar	1.524	↑ 1	49	Timor-Leste	1.796	↑ 3	77	Jamaica	1.986	↑ 3
22	Australia	1.525	↑ 4	50	Uruguay	1.798	↓ 5	78	Bolivia	2.001	↓ 1
23	Mauritius	1.546	↑ 5	51	Ghana	1.799	↓ 8	79	Nepal	2.006	↓ 5
24	Norway	1.55	↓ 6	52	Senegal	1.827	↑ 4	80	China	2.009	↑ 6
25	Estonia	1.563	↑ 1	53	Indonesia	1.829	↓ 12	81	Tunisia	2.01	↑ 1
26	Slovakia	1.578	↓ 6	54	Argentina	1.837	↑ 10	82	Equatorial Guinea	2.013	↓ 19
27	Latvia	1.582	↑ 3	55	Madagascar	1.846	↔	83	Dominican Republic	2.019	↑ 5
28	Sweden	1.625	↑ 1	56	Namibia	1.859	↑ 6				

<https://www.visionofhumanity.org/maps/#/>

POČET VĚZNĚNÝCH OSOB V ČR PODLE DRUHU KRIMINALITY, POHLAVÍ A VĚKU, 2022

druh kriminality	Počet vězněných osob							
	Celkem	na 100 000 obyvatel ¹⁾	věková skupina					
			15–17 let		18–64 let		65 let a více	
			počet	na 100 000 obyvatel ²⁾	počet	na 100 000 obyvatel ²⁾	počet	na 100 000 obyvatel ²⁾
	celkem							
Celková kriminalita	19 052	209,9	14	4,1	18 655	285,9	383	17,3
Násilná	9 304	102,5	15	4,4	9 107	139,6	182	8,2
Mravnostní	4 521	49,8	5	1,5	4 403	67,5	113	5,1
Majetková	15 388	169,5	11	3,2	15 233	233,5	144	6,5
Ostatní	10 762	118,6	8	2,3	10 617	162,7	137	6,2
Zbývající	6 109	67,3	5	1,5	6 037	92,5	67	3,0
Hospodářská	18 396	202,7	15	4,4	18 169	278,5	212	9,6
	ženy							
Celková kriminalita	1 613	34,6	0	0,0	1 576	49,0	37	2,9
Násilná	433	9,3	0	0,0	418	13,0	15	1,2
Mravnostní	171	3,7	0	0,0	166	5,2	5	0,4
Majetková	1 125	24,1	0	0,0	1 105	34,3	20	1,6
Ostatní	621	13,3	0	0,0	614	19,1	7	0,5
Zbývající	380	8,1	0	0,0	375	11,7	5	0,4
Hospodářská	1 375	29,5	0	0,0	1 350	41,9	25	2,0
	muži							
Celková kriminalita	17 439	395,2	14	7,9	17 077	516,6	348	37,4
Násilná	8 871	201,0	15	8,4	8 689	262,8	167	18,0
Mravnostní	4 350	98,6	5	2,8	4 237	128,2	108	11,6
Majetková	14 263	323,2	11	6,2	14 128	427,4	124	13,3
Ostatní	10 141	229,8	8	4,5	10 003	302,6	130	14,0
Zbývající	5 729	129,8	5	2,8	5 662	171,3	62	6,7
Hospodářská	17 021	385,7	15	8,4	16 819	508,8	187	20,1

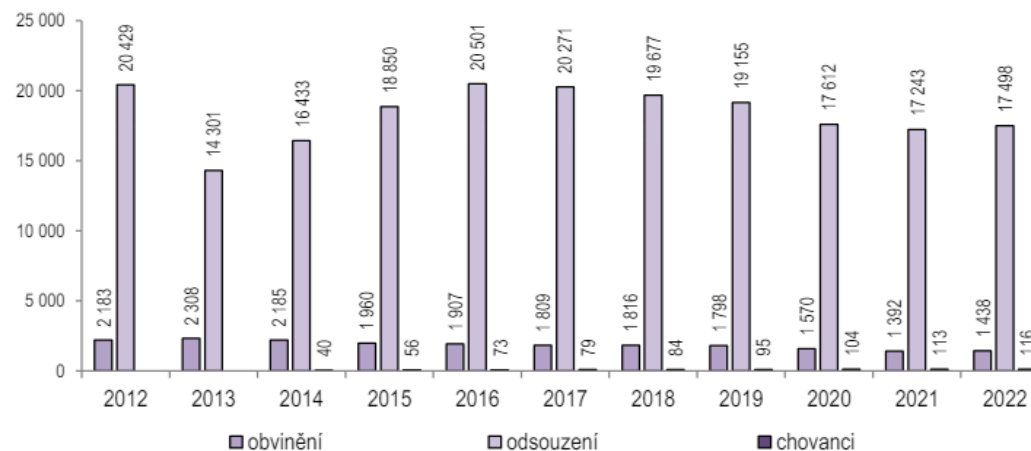
POČET VĚZNĚNÝCH OSOB V LETECH 2012 AŽ 2022 (K 31. 12.)

Vězněné osoby	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
obvinění	2 183	2 308	2 185	1 960	1 907	1 809	1 816	1 798	1 570	1 392	1 438
odsouzení	20 429	14 301	16 433	18 850	20 501	20 271	19 677	19 155	17 612	17 243	17 498
chovanci			40	56	73	79	84	95	104	113	116
Celkem	22 612	16 609	18 658	20 866	22 481	22 159	21 577	21 048	19 286	18 748	19 052

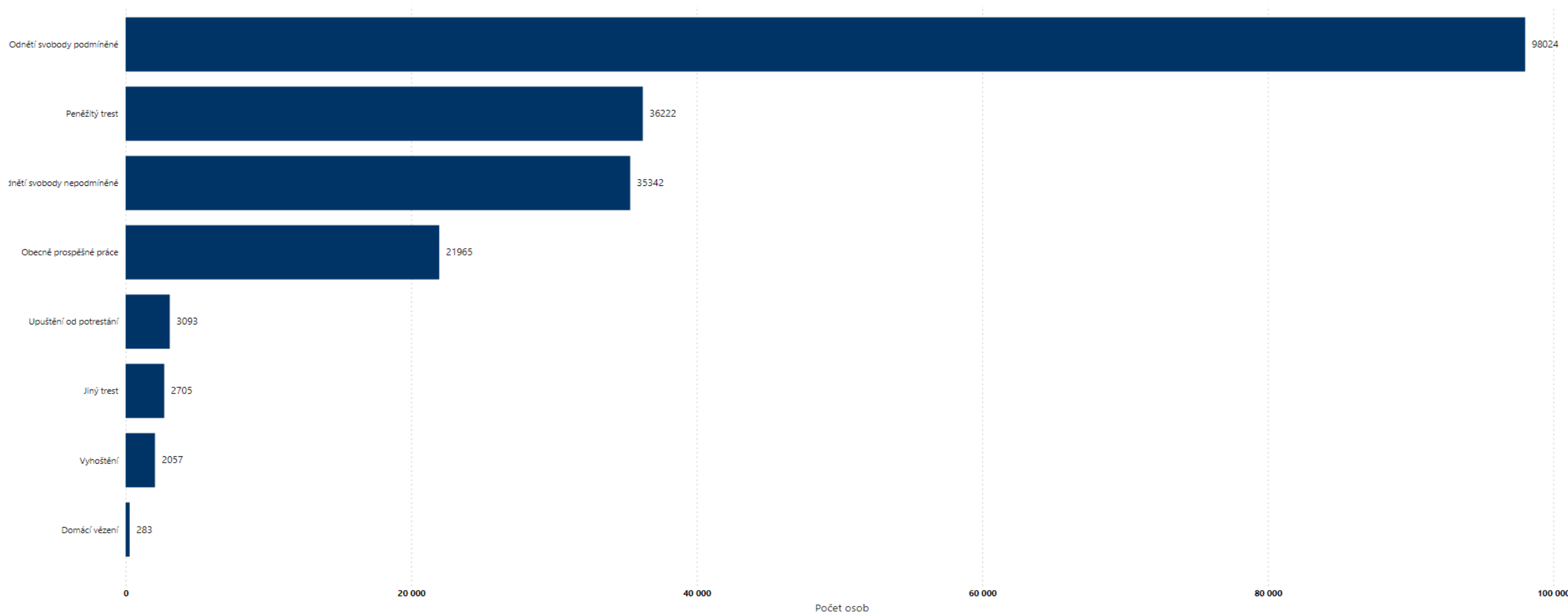
V roce 2012 bylo 32 chovanců (jsou zohledněni u odsouzených).

V roce 2013 bylo 36 chovanců (jsou zohledněni u odsouzených).

Počet vězněných osob v letech 2012 až 2022 (k 31. 12.)

POČET ODSOUZENÝCH DLE HLAVNÍHO ULOŽENÉHO TRESTU 2020 -2023

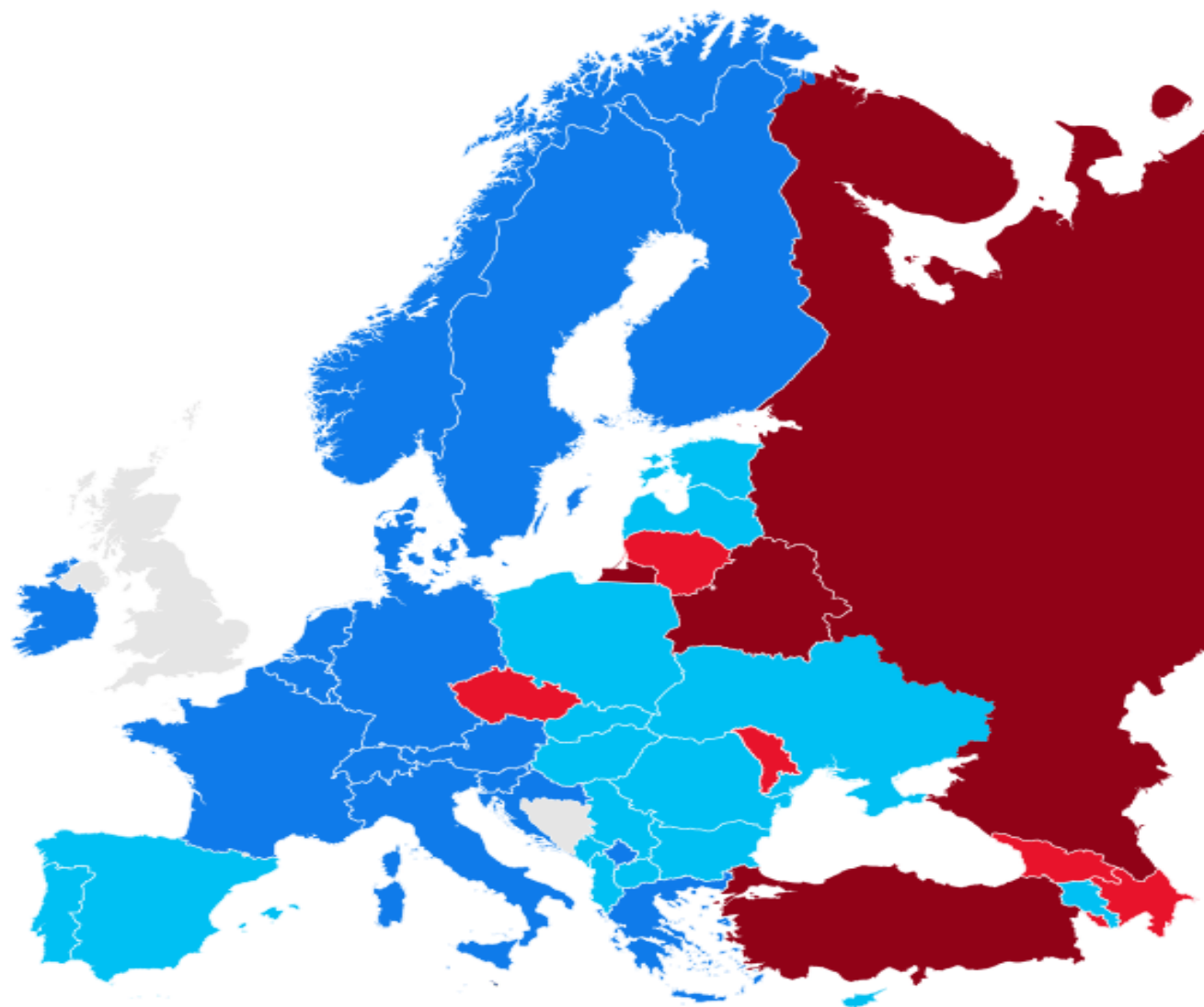
Vězeňské populace

pořadí evropské země (zdroj: Rada Evropy)	země	počet vězňů na 100 tisíc obyvatel
1	Rusko	328,1
2	Turecko	325,4
3	Gruzie	231,9
4	Ázerbájdžán	215,6
5	Slovensko	192,1
6	Litva	190,3
7	Česká republika	180,2
8	Maďarsko	179,7
9	Polsko	179,4
10	Estonsko	176

Kde je nejvíc vězňů?

Počet vězňů na 100 000 obyvatel.

- Nejvíce vězňů na počet obyvatel má **Rusko** (389 na 100 tisíc).
- Nejméně naopak **Lichtenštejnsko** (27 na 100 tisíc).
- **Česko** má v přepočtu na 100 tisíc obyvatel 203 vězňů.

Zdroj: International Centre for Prison Studies, rok: 2018

EVROPA V DATECH

PRISONIFIKACE ODSOUZENÝCH

- izolace a ztráta kontaktu s vnější realitou
- ztráta nebo narušením sociálních a rodinných vazeb
- ztráta samostatnosti a autonomie
- přivyknutí na chod instituce a její režim
- ztráta schopnosti zvládat povinnosti každodenního života a oslabení předpokladů dělat vlastní zodpovědná rozhodnutí a mít kontrolu nad svým životem na svobodě
- snížení předpokladů pro úspěšnou integraci
- prohloubení sociálního znevýhodnění a problémů, které je nutné následně řešit

→ cca 70 % odsouzených se do vězení vrací, 50 % zhruba do dvou let od propuštění

ALTERNATIVNÍ TRESTY

- možnost setrvání pachatele v jeho přirozeném prostředí (být s rodinou, stát se o své blízké a děti, být zaměstnán)
- absence negativních následků uvěznění
- úspěšnost vykonatelnosti alternativních trestů zvyšuje předjednání a individuální posouzení vhodnosti daného postihu z pohledu aktuální situace pachatele a jeho kriminogenních faktorů
- příčiny páchaní trestné činnosti jsou často nakumulované a neřešené sociální a osobnostní problémy, k jejichž řešení je potřeba cílené psychosociální působení → z tohoto důvodu je efektivní vhodně kombinovat prostředky trestní represe s nástroji psychosociálního působení (dohled PMS, probační a resocializační programy)
- recidiva osob s uloženým trestem se v zásadě neliší od trestu odnětí svobody (výzkum IKSP), přičemž nedochází k eskalaci sociálních problémů u daného odsouzeného a jeho rodiny

- **„Navzdory mediálnímu diskurzu, že české soudy trestají znásilnění příliš mírně, ukazují údaje o uložených trestech, že znásilnění je po vraždě druhým nejprísněji trestaným trestným činem.“**
- Právník Jakub Drápal ve studii 'Tresty za znásilnění jsou druhé nejprísnější po vraždě'

Děkuji za pozornost!

**JUDr. Libor Vávra
Městský soud v Praze
Spálená 2, 112 16 Praha 2
LVavra@msoud.pha.justice.cz**

PRÁVNÍ PROSTOR

— ODBORNÝ KONGRES —

Děkujeme

kongrespravni prostor.cz